

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ ректора Національного
університету «Одеська політехніка»
від 06 квітня 2023 року № 24**

ПОЛОЖЕННЯ

**про етику наукових досліджень
у Національному університеті «Одеська політехніка»**

УХВАЛЕНО

**Вченою радою Національного
університету «Одеська політехніка»
Протокол від 08.03. 2023 р. №7**

Загальні положення

1. Положення про етику наукових досліджень у Національному університеті «Одеська політехніка» (далі – *Положення*) визначає морально-етичні норми і цінності, правила і принципи, якими керуються наукові, науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти Національного університету «Одеська політехніка» (далі – *Одеська політехніка, ОП*) в проведенні й поширенні результатів досліджень на засадах академічної свободи, академічної доброчесності, відповідальності, прозорості, публічності, взаємної поваги і довіри.

2. Положення розроблене на принципах Європейської хартії дослідників, керівних принципах IAU-MCO (International Association of Universities and the Magna Charta Observatory) щодо інституційного етичного кодексу вищої освіти, Рекомендаціях про статус наукових працівників ЮНЕСКО (1974 р.), положеннях інших міжнародних документів, а також керується законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про наукові парки», Національним планом щодо відкритої науки, Етичним кодексом вченого України (рекомендація НАН України 2009 р.), Статутом Одеської політехніки, Кодексом професійної етики та поведінки її працівників, Положеннями Одеської політехніки про академічну доброчесність та про Комісію з етики та управління конфліктами університету.

3. Положення визначає основні засади запобігання (упередження) випадкам академічної недоброчесності і заохочує учасників дотримуватися вимог етики наукових досліджень при проведенні науково-дослідницької діяльності та виконанні наукових проєктів.

4. Вирішення спірних ситуацій, пов'язаних з порушеннями цього Положення та розробка відповідних процедур (сповіщення про порушення, процедури виявлення та розгляду випадків порушення академічної доброчесності, реагування на них тощо) покладається на Комісію з етики та управління конфліктами.

Терміни

У цьому Положенні терміни вживаються у такому значенні:

- *академічна доброчесність* – це сукупність етичних принципів та визначених законодавством правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності;
- *наукова етика* – сукупність встановлених та визнаних науковою спільнотою морально-етичних норм, правил і принципів, які регулюють поведінку та міжособистісні відносини членів наукової спільноти на всіх етапах дослідження;
- *наукова спільнота* – наукові, науково-педагогічні працівники, які працюють в ОП за трудовим договором (контрактом); здобувачі вищої освіти, здобувачі наукового ступеня доктора філософії та доктора наук; інші дослідники, які проводять дослідження;
- *науковий проєкт* – комплекс заходів, пов'язаних із забезпеченням виконання та безпосереднім проведенням наукових досліджень та (або) науково—технічних розробок з метою досягнення конкретного наукового або науково-технічного результату;
- *наукова діяльність* – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження;
- *науковий результат* – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового

повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо;

- *конфлікт інтересів* – суперечність між приватними інтересами членів наукової спільноти та їх посадовими обов'язками;

- *приватний інтерес* – будь-який майновий (комерційний) чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами.

Цінності та принципи Одеської політехніки у науковій діяльності

1. Одеська політехніка у своїй діяльності втілює принцип академічної свободи, в т.ч. і у проведенні наукових досліджень, сприяє критичному мисленню, свободі наукового пошуку, вираженню поглядів, вибору тематики НДР, концепцій, гіпотез, проблем і методів їхнього вирішення, формуванню проєктних груп НДР та створенню можливостей для ефективної наукової роботи.

2. Кожний член наукової спільноти Одеської політехніки несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, які можуть впливати на прогрес науки, економічний стан суспільства, збереження природи та духовно-культурної спадщини, на розвиток людства в цілому. Він повинен протидіяти проведенню наукових досліджень, які суперечать принципам гуманізму, шляхом: відмови у співпраці; попередження суспільства про можливі негативні наслідки досягнень науки; вжиття заходів щодо недопущення використання наукових досягнень з антигуманною метою.

3. Усі члени наукової спільноти Одеської політехніки при проведенні наукових досліджень, під час провадження наукової, науково-технічної, науково-організаційної та науково-педагогічної діяльності повинні:

- не завдавати шкоди здоров'ю та життю людини, навколишньому природному середовищу, прагнути забезпечити безпеку, гідність і права тих, хто пов'язаний з дослідженням;
- додержуватися етичних норм наукового співтовариства, неухильно дотримуватися норм права інтелектуальної власності;
- діяти на засадах академічної свободи, відповідальності, колегіальності та дотримуватися стандартів етики та академічної доброчесності у проведенні фундаментальних і прикладних досліджень, оприлюдненні та поширенні (використанні) їх результатів;
- при реалізації принципів етичної поведінки у проведенні наукових досліджень дбати про стандарти професійної доброчесності й позитивного іміджу Одеської політехніки;
- бути доброчесними на всіх етапах дослідження: від його планування до поширення результатів;
- прагнути забезпечувати точність даних та результатів досліджень і визнавати внесок інших виконавців проєкту;
- ознайомитися з діючими політиками щодо найкращої дослідницької практики та стандартів доброчесності і дотримуватися їх;
- погодитися на те, що результати дослідження можуть бути перевірені щодо потенційного зловживання (плагіат, фальсифікація даних тощо);
- дотримуватися норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надавати достовірну інформацію про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну наукову, науково-технічну, науково-організаційну, науково-педагогічну діяльність;

- погоджуватися на перевірку порушень академічної доброчесності; забезпечити підготовку плану управління даними досліджень;
- забезпечувати незалежність та об'єктивність наукової і науково-технічної експертизи проєктів з виконання наукових досліджень і розробок;
- забезпечити уникнення будь-яких реальних чи потенційних конфліктів інтересів;
- визнавати авторство та внесок до наукового проєкту всіх його учасників;
- не допускати передання авторства на наукову роботу іншій особі, приймання авторства чи співавторства або вимагання такого;
- визнавати свою відповідальність перед Одеською політехнікою та колегами за належну етичну поведінку при проведенні дослідження.

Порушення академічної доброчесності

Порушеннями академічної доброчесності у проведенні наукових досліджень в усіх галузях знань та поширенні й використанні результатів досліджень вважаються:

- *академічний плагіат* – оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства;
- *самоплагіат* – оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- *академічна фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, отриманих в ході дослідження, а також виключення «незручних» даних;
- *академічна фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація (підробка) вже наявних даних дослідження;
- *присвоєння авторства* – видача за власний академічного тексту, повністю або частково створеного іншою особою (особами), в тому числі на замовлення;
- створення або посередництво у створенні академічного твору на замовлення;
- недотримання належного збереження, управління та спільного використання первинних даних, артефактів та матеріалів;
- зловживання конфіденційністю щодо неопублікованих матеріалів або привласнення спільних результатів, обладнання чи інших ресурсів дослідження;
- *неправдиві дані про участь у дослідницькому проєкті*. Наприклад, невключення законного(их) автора(ів) в звітах та публікаціях або надання авторства особам, які не брали участі в дослідженні, а також неправдиві облікові дані (наприклад, про кваліфікацію, досвід, внесок одного з учасників тощо);
- недотримання прийнятих в процедур, юридичних, професійних чи етичних вимог при проведенні досліджень;
- недотримання належних вимог до оприлюднення приватної та (чи) конфіденційної інформації, зібраної про осіб під час дослідження;
- недотримання відповідних вимог при проведенні досліджень, що стосуються людей (медичних, клінічних, психологічних тощо), тварин (біомедичних тощо) задля конфіденційності, уникнення необґрунтованої шкоди або ризику для людей, тварин чи навколишнього середовища;
- неналежну поведінку під час рецензування дослідницьких пропозицій, результатів або поданих до публікації рукописів;
- недотримання узгоджених в Одеській політехніці (та обумовлених грантодавцями) процедур, зокрема щодо фінансового контролю у проведенні дослідження та звітності за його результатами;
- упереджена поведінка (наприклад, у стосунках наукового керівника та аспіранта, керівника та учасників проєктної групи НДР та ін.).

Відповідальність за порушення етики наукових досліджень

Порушення етичних принципів і норм передбачає відповідальність члена університетської спільноти, залежно від характеру і змісту порушень, а також ступеня їх умисності. За порушення академічної доброчесності у наукових дослідженнях особу може бути притягнене до відповідальності з підстав та у порядку, передбаченими законодавством.

Незначні порушення – це порушення, які не завдають значних репутаційних втрат іншим членам університетської спільноти та Університетові загалом і спричинені браком досвіду чи недостатнім розумінням принципів та норм академічної доброчесності.

Грубі порушення – це повторно вчинені незначні порушення, а також порушення, що завдають значної шкоди іншим членам університетської спільноти та/чи репутації Одеської політехніки.

У випадку виявлення порушення етичних принципів чи норм, зафіксованих у даному Положенні, будь-який член наукової спільноти уповноважений ініціювати розгляд справи на Комісії з етики та управління конфліктами університету.

Процедура врегулювання випадків порушення етики наукових досліджень наведена у Додатку до цього Положення.

Прикінцеві положення

Положення про етику наукових досліджень в Одеській політехніці затверджується Вченою радою університету та вводиться в дію наказом ректора на термін до наступного оновлення у зв'язку із зміною чинного законодавства України.

Розробники:

Дмитришин Д.В., д.т.н., професор, проректор з наукової та науково-педагогічної роботи

Нестеренко С.А., д.т.н., професор, перший проректор, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи;

Свінар'єв Ю.М., к.т.н., доц., проректор з науково-педагогічної роботи та інформаційних технологій;

Шобік В.С., к.т.н., доц., проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків;

Філіппова Світлана Валеріївна (д.е.н., проф., директор навчально-наукового інституту Економіки та менеджменту)

Савельєв Андрій Олександрович (к.т.н., доц., директор навчально-наукового інституту підготовки іноземних громадян)

**Додаток до Положення
про етику наукових досліджень
у Національному університеті
«Одеська політехніка»**

**Процедура врегулювання випадків порушення
етики наукових досліджень**

В разі виявлення випадків порушення етики наукових досліджень будь-який член наукової спільноти Одеської політехніки (далі – Заявник) повідомляє про помічене, підозрюване чи очевидне порушення Голову комісії з етики та управлінням конфліктами університету (далі – Голова комісії). Голова комісії у разі потреби скликає засідання комісії для колегіального розгляду порушення та потенційного вжиття необхідних адміністративних заходів з боку Одеської політехніки.

Інформування Голови комісії з етики та управлінням конфліктами про підозру чи відомості про вчинення неправомірної поведінки при проведенні досліджень здійснюється Заявником, який подає формальну заяву про порушення норм етики під час наукових досліджень. Заявником може бути як одна особа, так і група осіб; обвинувачення повинні бути представлені з якомога більшим ступенем конкретності відповідно до обставин. Процедура розгляду неправомірної поведінки при проведенні досліджень складається з Попереднього розгляду та, у необхідних випадках, проведення Розслідування.

Попередній розгляд - процес, під час якого Голова комісії разом із директором інституту та/або завідувачем кафедри та/або іншими особами, які вважаються необхідними для забезпечення поінформованості в прийнятті рішення, в оперативному порядку розглядає і оцінює звинувачення чи застереження в неправомірній поведінці. При цьому встановлюється, чи є достатніми й достовірними докази факту неправомірної поведінки та чи підпадає порушення під дію «Положення про етику наукових досліджень у Національному університеті Одеська політехніка».

Це неформальний попередній крок, який здійснюється без повідомлення Особи, щодо якої надійшла заява, з метою збереження цілісності будь-яких доказів до прийняття рішення про наявність чи відсутність неправомірної поведінки. В разі, якщо підтверджується факт неналежної поведінки в дослідженні та визначається необхідність проведення Розслідування, відбувається вилучення всіх необхідних доказів і Особі, щодо якої надійшла заява, офіційно повідомляють про проведення Розслідування.

Розслідування - це формальний етап, на якому скликається Комісія з етики та управлінням конфліктами і проводиться збір і оцінка наявних доказів і свідчень Заявника, Особи, щодо якої надійшла заява, та ключових свідків у обсязі необхідному для

визначення обґрунтованості звинувачення та доцільності проведення Розслідування. Метою даного етапу не є прийняття остаточного рішення, а лише збір необхідної інформації та доказів від усіх сторін. Після розгляду і прийняття рішення, Комісія з етики та управління конфліктами готує письмовий звіт, що містить детальний опис справи, доказів, обґрунтування прийнятих рекомендації з виправлення правопорушення та можливі адміністративні заходи, і передає його на розгляд Вченої ради університету. Вчена рада приймає рішення, про результати якого інформується ректор університету, повідомляються всі зацікавлені сторони та вживаються необхідні адміністративні заходи.

Остаточне рішення по справі приймає ректор університету відповідно до чинного законодавства.